

Ohjeita karttojen löytämiseen

Haluat etsiä vanhimmat kartat joltain tietyltä alueelta Suomesta tai olet kiinnostunut ”tarkimmista” kartoista? Tässä vinkkejä etsimiesi karttojen löytämiseksi.

Tarkimpien karttojen kattavuus vaihtelee Suomessa. Yleisesti ottaen voi sanoa, että mitä pohjoisemmaksi mennään, sitä vähemmän vaihtoehtoja on.

Kannattaa aloittaa Vanhat kartat -palvelusta (www.vanhatkartat.fi) ja katsoa, mitä peruskarttoja/topografisia karttoja on saatavilla. Peruskartoitus alkoi 1947, ja käytännössä ensimmäisiä karttoja löytyy yleensä 1960-luvulta. Parhaimmillaan peruskarttoja löytyy kahdeksalta eri vuodelta, mutta joskus niitä saattaa olla vain kahdelta vuodelta. Palvelussa on myös joitain aiempia topografisia karttoja 1:20 000, eli joiltain alueilta saattaa löytyä myös 1920–40 luvun karttoja.

Kaikki edelliset kartat löytyvät luettelosta **topografiset kartat** (Peruskartta 1:20 000 ja Topografinen kartta 1:20 000). Näiden karttojen jälkeenkin on julkaistu karttoja vuosina 1993–2006 (Maastokartta 1:20 000) ja vuosina 2006–2017 (Peruskartta 1:25 000) sekä vuoden 2018 jälkeen vain digitaalisia versioita. Uusimmat kartat näkyvät Maanmittauslaitoksen karttapalveluissa (esim. Karttapaikka) ja ne ovat myös ladattavissa Maanmittauslaitoksen avoimien aineistojen latauspalvelusta. Versioita vuosilta 1993–2020 ei toistaiseksi ole julkaistu avoimena aineistona, mutta ne ovat Maanmittauslaitoksen arkistossa digitaalisena.

Tarkkojen topografisten karttojen lisäksi on olemassa pienempimittakaavaisia karttoja, joissa on yleistetympi sisältö, mutta ne perustuvat samaan kartta-aineistoon (Peruskartta tai myöhemmin Maastotietokanta). Tarkat luettelot julkaistuista peruskartoista on luettelossa **peruskartasto**.

Mikäli haluat saada peruskarttaa vanhempia karttoja, kannattaa katsoa:

Topografinen kartta 1:20 000 vuosina 1918–1946, joka kattaa lähinnä Etelä-Suomessa muutamia alueita, mutta myös muutamia muita alueita sekä Itä-Suomea (erityisesti luovutettuja alueita). Uusimmat luovutetulta alueelta olevat kartat saattavat löytyä Karjalan kartat -palvelusta ja ne ovat myös ladattavissa Karjalan karttojen latauspalvelusta. Maanmittauslaitoksen arkistossa on digitaalisena kaikki nykyisen Suomen alueen topografiset kartat, mutta niitä ei ole toistaiseksi julkaistu.

Luettelosta **katasterikartat** löytyy luettelot pitäjänkartoista, jotka kattavat laajoja alueita Suomessa. 1800-luvulla tehdyt pitäjänkartat ovat kaikki digitaalisena Kansallisarkistossa. Ne on myöhemmin leikattu lehtijakoon. Uudenmaan läänin kartoista on myös painetut pienennökset 1:100 000. 1900-luvun pitäjänkartat ovat digitaalisena Maanmittauslaitoksen arkistossa, mutta niitä ei ole toistaiseksi julkaistu. Niistä on olemassa myös kuntakohtaisia painettuja karttoja. Vanhempia pitäjänkarttoja vuosilta 1765–1808 on olemassa Kansalliskirjastossa ns. Vanhan Suomen osalta sekä myös muualta Suomesta pääosin Ruotsin valtionarkistossa. Osa näistä on digitoitu ja otettu mukaan luetteloon.

Etelä-Suomen, Länsi-Suomen ja osin Itä-Suomen osalta kannattaa katsoa venäläisiä topografisia karttoja. Näiden ensimmäiset versiot ovat saatavilla esim. Mapire-karttapalvelussa (<https://mapire.eu/en/map/finland1870/?layers=26&bbox=2766475.810096934%2C8434277.307792712%2C2790610.801777978%2C8440965.547767665>).

Digitaalisena on myös toinen, eri tavalla väritetty versio. Se löytyy Kansallisarkistosta. Karttoja tehtiin myös painettuna ja niistä on olemassa melkoinen määrä eri versiota. Kartat ovat venäjänkielisiä. Ne ovat nykyisen Suomen osalta digitoituna Maanmittauslaitoksen arkistossa, mutta toistaiseksi niitä ei ole julkaistu.

Vanhemmat 1:100 000 kartat

Taloudellinen kartta 1:100 000 kattaa myös alueita, joilta ei löydy tarkempaa karttaa. Kannattaa katsoa luettelosta **yleiskartat**. Myös kihlakunnan karttaa 1:100 000 kannattaa katsoa. Kihlakunnan karttaa tehtiin ennen taloudellista karttaa. Pohjois-Suomesta löytyy myös sotien aikana tehtyä 1:100 000 karttaa. Luovutetun alueen osalta kannattaa katsoa erilaisia 1:100 000 karttoja. Vanhat kihlakuntien kartat ovat huonokuntoisia, koska niitä käytettiin ns. Kalmbergin kartan teossa. Tätäkin karttasarjaa 1800-luvun puolivälistä kannattaa katsoa. Sen ruskea versio on saatavana digitaalisena Kansalliskirjastossa. Vihreä versio on olemassa digitaalisena Maanmittauslaitoksen arkistossa. Katso luettelo **topografiset kartat**. Kalmbergin kartta löytyy myös Mapire-karttapalvelusta (<https://mapire.eu/en/map/finland1855/?layers=25&bbox=2457087.3834841107%2C8492816.007809762%2C2505357.3668461996%2C8506192.487759668>) (virheellisesti nimetty Senaatin kartaksi).

Yleiskartta löytyy koko maasta

Jos muuta ei löydy, niin ainakin yleiskartta 1:400 000 kattaa koko maan. Siitä on useita versioita eri vuosilta. Kaikki on digitoituna Maanmittauslaitoksen arkistossa, mutta ei toistaiseksi julkaistu. **Yleiskartat**-luettelossa on saatavilla olevat digitaaliset versiot sekä luettelo eri vuosina julkaistusta kartoista.

Vanhimmat Suomen alueelliset kartat

1700-luvun lopussa tehtiin Etelä-Suomesta rekognosointikarttoja. Ne ovat osin digitaalisena saatavana Ruotsin valtionarkistosta. Luettelo näistä löytyy **topografisista kartoista**. Lisäksi **meri- ja vesistökartoista** löytyy merialueiden rekognosointikarttoitus, joka kattaa myös maa-alueita. **Yleiskartoista** löytyy ns. Kuninkaan tiekartasto Etelä-Suomesta, mutta ylittää Itä-Suomessa Joensuun tasolle.

Tätä edeltävät kartat ovat pääosin maanmittareiden tekemiä geometrisia karttoja tai maantieteellisiä karttoja ja löytyvät **katasterikartoista**. Vanhimmat geometriset kartat on luetteloitu ko. maanmittarin mukaan. Maantieteelliset kartat kattoivat 1600-luvun lopussa jo lähes koko maan. 1700-luvun lopulta lähtien löytyy isojakokarttoja. Osa niistä on digitaalisena saatavilla Kansallisarkistossa. Ne kaikki on digitoituna Maanmittauslaitoksen arkistossa, mutta toistaiseksi niitä ei ole julkistettu.

Muut kartat

Kaupunkikarttoja kannattaa myös silmäillä, sieltä löytyy myös maanmittareiden tekemiä karttoja. Kaupunkikartoista saattaa joskus löytyä myös alkuperäisten tonttien omistajien luettelo. **Meri- ja vesistökartoista** voi tehdä myös löytöjä erityisesti Sisä-Suomen osalta ja saaristosta.

Karttaluetteloiden lisäksi kannattaa tutustua seuraaviin kirjoihin:

- Jan Strang, 2020. Suomen kartan historia 1532-2020. Sisältää bibliografian Suomea koskevista painetuista kartoista
- Jan Strang, 2014. Venäjän Suomi kuva 1710-1942. Sisältää bibliografian Venäjän käsin piirtämistä ja painetuista kartoista
- Erkki-Sakari Harju, 2016. Suomen sotilaskartoitus 400 vuotta
- Juhani Kostet, 1995. Cartographica urbium Finnicarum. Suomen kaupunkien kaupunkikartografia 1600-luvulla ja 1700-luvun alussa.

Vanhempien yleiskarttojen osalta kannattaa katsoa:

- William B. Gingsberg Printed Maps of Scandinavia and the Arctic 1482-1601. Sisältää luettelot ja tunnistusohjeet ajanjakson Skandinaviaa esittävistä kartoista (huom. ei sisällä vain Suomea koskevia kartoja (ei niitä silloin ollut julkaistukaan).

Lisäksi **Kartastot**-luettelossa on luettelo kirjoista, joissa on julkaistu vanhoja kartoja näköispainoksina. Nämä sisältävät mm. Nybergin pitäjänkartaston, Kuninkaan tiekartaston, Rekognosointikartaston, Karjalan kartoja, tiekartastoja, meri- ja saaristokartastoja, kaupunkikartastoja, yleiskartan ja Senaatin kartaston.

Vanhat ilmakuvat

Lopuksi vihje ilmakuvien osalta. Ilmakuvista voi löytää yksityiskohtia, joita kartoilla ei näy.

Maanmittauslaitoksen vanhojen ilmakuvien kattavuus ja kuvausajankohdat löytyvät kartasta: <https://hkp.maanmittauslaitos.fi/hkp/published/fi/4343c1b4-7d8f-4473-896a-70f930f36be1>

Kaikkia ei-julkaistuja Maanmittauslaitoksen vanhoja kartoja ja ilmakuvia voi tilata laitoksen asiakaspalvelusta.